

Régi gondolata Reményiknek a költő és a nő között fennálló titkos örököség. Most az *Egy vérből* című versben így magyarázza a férfilirikusban is múlhatatlanul kitűző feminin vonást:

Egy szív jutott nekik:
Törökny, gyöngéd, könnyen hevülő,
Titok-tudó, értelem-ellenes.

S ezt az örököséget valló konfessziót könyvében nyomon követik a Nőhöz írt költemények: nem a szerelem énekei, hanem a testvéri szeretetét:

Bílnes nehezül és rabszíj fonódik
A szeretőkre a vágy vak tüzeben
De szabadság van a testvériségben.

Alig egy harmadesztendeje, *Egy eszme indul* című kötetét ismertette, behatóbban foglalkoztam e rovatban Reményik költészetével. Természetes, hogy formai tekintetben, a belső szerkezet s a technikai megoldás dolgában ez a mostani gyűjteménye lényeges eltéréseket közvetlen elődjétől nem igen mutat. Reményik különben sem a meglepetések embere: sokkal konzervatívabb természet; s még kevésbé embere a divatesapongásoknak: sokkal igazabb művész.

Az *Atlantisz harangoz* inkább alapérzelmeinek és vezető gondolatainak állandó megújulását és művészi kivirágzását mutatja. Érzékenysége egyre finomodik, már-már szinte a hajcsövesség finomságai felé s gondolati gazdagsága és mélysége szintén növekvőben mutatkozik. „A szót, a kellőt, illőt, épp-oda valót” pedig,

Melynek gyökere földi szenvedés,
Es földi szenny és földi szerelem,
De koronája csillagokig ér,
Es benne zúg a világegyetem. —

ezt a szót egyre gyakrabban megtalálja. Legfrissebb alkotásai legtöbbször eredeti költői látást közlő művészi hitelű, valóban önmagát és másokat felszabadító, a múlt idővel dacoló, „megváltó szavak”-ban.

Rédey Tivadar.

Bevezetés a vallás lélektanába.
Dr. Kühr Flóris ily című könyve (Budapest, Szent István-Társulat, 1925) kitűnően tájékoztat arról, hogy a modern pszichológia mily eredményekre jutott a vallásos élmények magyarázatában. Bevezetőül a valláslélektan fogalmát, tárgykerét

és jelentőségét ismerteti, miközben különösen tanulságosan fejti ki a valláslélektan s a teológia viszonyát. A valláslélektan történetének rövid áttekintése után szerző áttér a vallásos élmények elemzésére, s a hit, az imádság, az áldozat és a lelkiismeret jelenségét boncolja. Azután külön fejezetben tárgyalja a szentek és a misztikusok lélektanát, majd a vallásos életnek az egyénben való kifejlődését vizsgálja. Végül a vallás meghatározását adja, a vallás lelki gyökereit tárja fel s a vallás történelmi kialakulására vet egy pillantást.

Mindezt a sok és sokféle problémát szerzőnk meglepő tömörséggel és világossággal tárgyalja, mindegyik az idevágó legújabb szakirodalomnak gondos felhasználásával. Különösen sikerült a szentek lélektanának vizsgálása. A vallás definíciója, mely szerint az az istenség fölismerése és elismerése az ember részéről — talán túlságosan intellektualisztikus. Ez alapon bajos volna határvonalat vonni pl. Aristotelesnek Istenre vonatkozó metafizikai állásfoglalása és a vallásos élmény, valamint a XVIII. század „észvalása” s az élő pozitív vallás között. Szerző katolikus teológus s így természetesen a katolicizmus vallási jelenségeiből vonja le tanulságait, mint amelyeket legjobban ismer. Ámde viszont a vallási életnek merőben individualis gyökerei kirívóbban mutatkoznak a fokozatosan mindjobban atomizálódó protestáns vallási életben, amint az pl. Észak-Amerika apró felekezeteinél mutatkozik, melyek vizsgálatát némileg nélkülözzük. A művet kitűnő bibliografia zárja be. *Pauler Akos.*

Gróf Bethlen Margit: A holdog sziget Istene és egyéb elbeszélések. (A Napkelet Könyvtára, 9. szám.)
A szépíró mindig szükségét érezte annak, hogy élettapasztalatait, reflexióit s az igazságokat, melyeket megismert, vagy legalább igazságoknak tartott, közölje olvasóival. Minden költői műfaj alkalmas erre s köztük a tanító mese ősidők óta kedvelt volt, mely a tanulságzerű, száraz tapasztalatokat kis elbeszélésekbe foglalta. A mese így a sokaknak érthetetlen, elvont igazságokat mindenki számára érthetőkké, sőt élvezhetőkké tette az által, hogy

konkrét formába öltöztette őket, s hogy tanítás közben mulattatott is. A mesének ősrégi műfaja sok formai változáson ment át az ezópusi kevésszavúság s a lafontainei bőbeszédűség határai között, mindig alkalmazkodva a korhoz, melynek szolgált, de lényegében ugyanaz maradt: mulattatva tanító történetke. Nálunk, mint tudjuk, Fáy András volt a leggazdagabb invenciójú meseíró, kiben tömérdek tapasztalata és bölcsesége mellett megvolt a tanítás olthatatlan vágya s a tapasztalatainak költői formába öntéséhez szükséges sajátos képzület. A modern ember nem szereti a régimódi tanító mesét, mert formáját sablonosnak, didaxiasát merevnek érzi; ellenben örömmel fogadja, ha akad meseíró, aki modern formában, a maga nyelvén szól hozzá. Gróf Bethlen Margit ezek közé tartozik.

Most megjelent kötete negyvenegy rövid elbeszélést tartalmaz, melyek modern mesék. Mindenikben tanulság lappang, de azért nem a tanítás kedvéért vannak írva, mint a régiék általában. A szerző nagyon jól tudja, hogy az emberek nem tanulnak a mesékből; mulatnak rajtuk, helyeslik tanításaikat, de azért maradnak a régiék. Ő — mint minden modern meseíró — csak azért írja meg történetkeit, hogy elmondja gondolatait s kifejezze érzelmeit, melyeket benne az emberi élet számtalan megnyilvánulása keltett; azért írja meg, mert meg kellett írnia, akár a lírikusnak a maga verses övallomásaait. Az ilyen modern mese a líra és epika határán áll, de inkább az utóbbi felé hajlik, azért olvasásakor erősen érdekel bennünket az író egyénisége, azaz jobban mondva életszemlélete.

Szerzőnk meséiből kissé szomorú, kiábrándult, szkeptikusan ironikus életszemléletet olvastunk ki: sok bennünk a bűn és gonosz indulat s inkább mindenben ezekhez ragaszkodunk, semhogy a jóra igyekeznénk, sok bennünk a hiúság és mindenféle gyarlóság, nem tanulunk a jó példából, a fiatal nem hisz a tapasztaltabbnak, világboldogító eszméink sokszor céltalanok, vitáink korlátozottak és meddőek, gyengék és kicsinyek vagyunk, de azért szeretünk zsarnokoskodni a még gyengébbekben, szeretjük az önámító hazugságokat, sokat szenvedünk ártatlanul is, já-

tékszerői vagyunk egy felsőbb hatalomnak s végre a halálban minden elmúlik. A mesék nagyobb része ezt hirdeti, de vannak olyanok is, melyek erős és önfeláldozó, bátor és magasrátörő lélekről szólnak, az élet szépségeiről, a győzelmes ifjúságról. — Különben a meseírók mindig inkább az emberi gyarlóságokról írtak, mint az erényekről, hiszen gyarlóság olyan sok van bennünk, erény pedig oly kevés. A tanító mesékből ezért érezhetünk ki inkább pesszimizmust. Valaki talán azt mondhatná a föntebbi életszemléltre, hogy nem látszik benne világosan valamely szilárd vallási vagy filozófiai meggyőződés egységbe foglaló ereje, de azt csak a kis kötet történeteiből vontuk el vázlatosan, s így természetesen nem fődheti az író életnézeteit a maguk egységében.

De mit használna a bármily emelkedett életszemlélet, ha a meseíróból hiányzanék a művészi alakító tehetség. Ez a szerzőben igazán megvan s meséi éppen ezért eredetiek és szépek. Hogy az emberek nem okulnak a jó példákön, az már ősrégi igazság s a meseírók százféleképen is megírták, de a szerző a *Rovarok gyűlésében* olyan eredeti és megkapó formába öltözteti, hogy egészen új színt nyer. Ez a legfontosabb, ez az „öltöztetés“, de a legnehezebb is. Szerzőnk nemesak jó emberismeretről, ember-megfigyelő tehetségről tesz tanubizonyosságot, mellyel nagyon sok rejtett lelki mozzanatait látja meg az emberi életnek, hanem, mint mondtuk, művészi érzékről is, mellyel tárgyait alakítja. Nem éppen arra gondolok itt, hogy a régi meseírók példájára többször állatokat, növényeket, tárgyakat vagy csodás lényeket szerepeltet emberek helyett nem csekély találékonysággal és eredeti módon. Ez nem lényeges nála. Meséiben mégis legtöbbször emberek, igen sokszor gyermekek szerepelnek (gyermeklélekrajzai különösen finomak), még állat- vagy növénymesében is többször fellepteti őket. A formán, az alakításon inkább az előadás művészetét értem. A szerző először is egyszerű és tömör formába tudja szorítani a mondánivalóját, kevés szóval sokat mond s még többet sejtet, meséiben egy mondattal sincs több a kellesténél. Ez a hatás egyik nagyon fontos esz-

köze. Ilyen miniatűr-műfaj nem tűri a lazaságot, pongyolaságot, bőbeszédűséget, mert az már egymagában is tönkretethetné a kis elbeszélés hatását. Hogy szerzőnk milyen mestere a kompozíciónak, talán legjobban bizonyítják az olyan kis történetei, mint *A gerle*, vagy a *Himpor*, melyekben állat- és embersors párhuzamosan fut egymás mellett, amaz ez utóbbinak szimbólumaként s mindkettő a gyermek megfigyelő lelkében tükröződik.

Másik kiváló tulajdonságuk ezeknek a történeteknek a líraiság, vagy mondjuk, hangulatosság. Egyik sem szárazan szimbolizáló és pedánsan tanítgató, hanem mindegyiknek megvan a maga sajátos hangulata, mely a tárgyból természetesen árad ki. Némelyik finom humorával hat (*A pótkávét*), a másik fölényes íróniájával (*A cserebogarak, Rovarok gyűlése, A bika, Préselt gondolatok*), egyik melanchóliájával (*A törpék erdeje, Egy porszem*), a másik tragikomikumával (*A rettentő nagy úr*), az egyik mesehangulatával (*Repülő fák, A hókirályné*), a másik megkapó és az emberi lélek mélyébe világitó költőiségével (*A palást, A szürke fátyol*).

Finom és bájos művecskék ezek a mesék, olyanok, mint egy-egy szomorú, gúnyos, szellemes vagy szeretően megértő mosoly, vagy a szemnek megcsillanó könnye.

Színnyei Ferenc.

Két pedagógus. A nevelés, az erkölcsök nemesítése és az eszmények ápolása sohasem volt számunkra időszerűbb, mint éppen napjainkban, mikor mindenfelől az erkölcsi züllésnek hihetetlen fertője vesz körül bennünket. Valóságos felüdülés számunkra az két kis könyv, amelyek egy-egy kiváló pedagógusunk nevét hordozzák címük alatt: a Fináczy Ernőé és az Imre Sándoré.

Fináczy Ernőnek néhány kisebb tanulmánya van egybegyűjtve abban a „Világnézet és nevelés” c. kötetben, amely a Kornis Gyula szerkesztésében megjelenő Filozófiai Könyvtárban látott napvilágot. A szerkesztő szép bevezetést bocsátott kísérelőül e gyűjtemény elé, s meleg szavakkal találó arcképét rajzolja meg Fináczy Ernőnek, akiben az erkölcsi jellem keménysége mélyen

érző szívvel és élesen ítélő értelemmel párosul. E *vir integer* ama ritka férfiak közé tartozik, akik minden feladat alkalmával az emberileg megközelíthető abszolút igazság útjait keresik. Tanulmányait is sine ira et studio írja, s az objektivitás ünnepi mozdulatát még akkor is megőrzi, mikor a proletárdiktatura iskolaügyéről szólva, keserű gúnyba és vitriolba márthatná tollát. Az itt összegyűjtött tanulmányok értékes képet adnak szerzőjük gazdag és kiművelt szelleméről. Fináczy attitűdeje a valósággal szemben rendesen a történetírőé, aki meleg szeretettel hajlik közel a dolgokhoz és áhítatos gyönyörködéssel merül el azok egyéniségének szemléletében, de mindenben egyúttal azokat az eszményeket is keresi, amelyek megvalósítása kedvéért vannak a világon. Eszményeit azonban nem a természetből, hanem egy, a természetnél magasabb rendű erkölcsi világból meríti. Amint jellemében sok van az antik bölcsből, úgy világfelfogásában is megőrizte az antik gondolkodás hagyományait: az alacsonyabb értékűt a magasabb értékűből, a relatívot az abszolútól tudja igazán megérteni. Épp ezért valahogyan idegennek érzi ezt a modern világot, ahol mindenki csak szakember akar lenni; az ő nevelési ideálja az egészséges, okos és jó ember, aki sokkal inkább otthon érezne magát Sokrates és Plátón körében, mint egy gyár gépei között vagy a tőzsde őrzőngő tömegében. A mult az ő szemében nem halott valami, de folyton élő élet, mely itt van a jelenben is. „A társas közösség ugyanis nemcsak a mai társadalmat jelenti, hanem az összes elmúlt nemzedékeket is, melyek a művelődésben részt vettek.” Neki is, mint Kármánnak, az ember nemcsak társas lény, hanem történeti lény is. S a történetben élni annyi, mint örök eszményeknek élni. Erre akarnak ráeszméltetni bennünket ezek a tanulmányok. S ezért konzervatív gondolkodó Fináczy Ernő a szónak nem pártpolitikai, hanem igazi világnézeti értelmében.

Ez a világnézet megóvjá őt a racionalizmus egyoldalúságaitól, mert a történeti ember mindig több, mint amennyit a tudomány meg tud fejtetni. Az érzelmű lét mélységei mélyebbről buzognak bennünk, mint a racionális ítéletek. S ezeket Fináczy szerető gonddal veszi figyelembe.